

ÜMIT KIVANÇ • Gaib Romans

ÜMIT KIVANÇ 1956'da İstanbul'da doğdu. Haliyle, birtakım okullarda okudu. 1980 öncesi dönemi mâlum şekilde geçirdi, 12 Eylül'ü görece az hasarla atlattı. Altun Kitaplar Yayınevi, *Milliyet* yazışları, *Cumhuriyet* Haber Merkezi'nde, *YeniGündem* haftalık haber dergisinde, İletişim Yayınları'nda, *Medyakronik* günlük medya eleştirisi sitesinde çalıştı. (*Medyakronik* dönemi ve sonrasındaki medya eleştirisi yazıları için: www.haysiyet.com.) "Piyasaya" yazı, fotoğraf, tasarım, çekim, kurgu, senaryo işleri yaptı. 1980 öncesinde Afrika Boynuzu ve Nikaragua üzerine haber araştırması-analiz türünde broşürleri yayımlandı. *Radikal* gazetesini ve *Nokta* dergisinde yazdı, 2007'de *Taraf* gazetesinde yazmaya başladı, *Birikim* dergisinde yazıyor. Önce *Mozaiik*, ardından piyanist Ayşe Tütüncü'nün *Bir Piyano Beş Perküsyon* grubunda davul çaldı. 1990'ların ortalarında kısa ve belgesel filmler yapmaya başladı. Önemli belgeselleri arasında, *Kızlar ve Kökler*, *Nazê*, *Şarkılarla Geçtim Aramızdan* (Kazım Koyuncu için bir film), *19 Ocak'tan 19 Ocak'a* (Hrant Dink cinayeti sonrası), *Uçurtmam Tellere Takıldı* (Ahmet Kaya için bir film) sayılabilir. (Filmleri hakkında daha geniş bilgi için: www.gecetreneri.com.) Edebiyat çalışmaları 1989'dan itibaren yayımlanmaya başladı. İlk kitabı, "birtakım kadınlar, muhtelif erkekler ve hep bildiğimiz şeyler üzerine bir upuzun hikâye" olan *Aşkım Bana Resimaltı*'dır. Bunu "siyasî polisiye roman" *Bekle Dedim Gölgeye* (1989) izledi. *Erkek Hikâyeleri* (1990), hikâyelerini topladığı ilk kitabıdır. *Macbeth - Muhtimimize Uyarlama Denemesi* (1991) ise tek oyunu. Yakın tarihimizi yeniden yorumlamaya ve anlamaya bir katkı niteliği de taşıyan *Gaib Romans* adlı romanı 1992'de çıktı. Bunu *Yalnız Olmuyor* (1995) ve *Siyah Makamı* (1997) izledi. Futbol basını üzerine eleştiri niteliğindeki *Kesin Ofsayt* (2001) İletişim, siyasî ve toplumsal konulardaki makalelerini derlediği *Demiş Bulundum* (1999), *Birikim* Yayınları'nca yayımlandı.

İletişim Yayınları 202 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 18

ISBN-13: 978-975-470-309-2

© 1992 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 1992, İstanbul

2. Baskı 1998, İstanbul

KAPAK Ümit Kıvanç

UYGULAMA Hüsnü Abbas

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ÜMİT KIVANÇ

Gaib Romans

*Ahmet Samim,
Ali Őükrü,
Mustafa Suphi,
Adnan Menderes,
Deniz Gezmiş
ve Erdal Eren'e*

I
Âsitân

Göğün kararmasıyla içerde ışıkların yakılması arasında, her şeyin lâciverde bulandığı o loş ve uzun zaman diliminde değışti yaşantım. Geriye döndüm ve onu gördüm.

Nasıl bu kadar sessizce süzülebilmişti hücreme? Nizamiye kapısını ve bu bina azmanının girişini örten iki kanatlı dev kapıyı da böyle mi aşmıştı – birden öte yanında belirerek? Bütün kapıların anahtarları cebindeydi ve canının istediğini açıp geçiveriyordu, öyle mi? Hiç şıngırdamayan anahtarlarını kilitlere sokup usulca ustaca çevirmiş, sessiz adımlarla avluyu, girişteki büyük holü aşmış, merdivenleri nefeslene nefeslene çıkmış, hücremin, öncekilerin yanında oyuncak gibi kalan kapısından içeri süzülüp hayatıma girmek artık pek kolay olmuştu onun için. Arkama döndüm ve karaltıyı gördüm. Sanki kimse getirmemişti onu oraya.

Herhangi bir ses duymadım; kimse omzuma falan dokunmadı. Döndüm ve karaltıyı gördüm. Kapıdan içeri bir adım atmıştı.

Nihayet, kapıyı arkasından kapattıklarını anladım. Daha önceki kapılar da böyle kapatılmıştı arkasından.

Ve sesleri duymaya başladım.

Bana doğru bir-iki adım attı, belli belirsiz sendeliyordu. “Hangisi senin yatağın, delikanlı?” diye sordu. Yaşlı bir insan sesiydi duyduğum. Gözlerimi kısıp yüzünü görmeye çalıştım.

Başaramadım. Havanın karışımını izlerdim her gün; en az bir saat. Paslı demir çizgilerle oniki kareye bölünmüş gökyüzüne dalıp gittiğim bu süre içinde dönüp içeri bakarsam hiçbir şey göremezdim, bu hoşuma giderdi. Parmaklığın demirini bırakıp pencereden uzaklaştım.

“Geçmişolsun,” dedim. Sesim hırıltılı çıktı. Konuştuğuma şaşar gibiydim. Sorgudan bu yana ağızımdan tek kelime çıkmamıştı.

Cevap vermedi; bana gülüyor gibi göründü. Yanına gidip yatağımı gösterdim. Saçları az dökülmüş bembeyaz, duruşu dik, gözleri koyu renk, derin, kaşları gür, suratı uzunca, neden bilmem esrarengiz bir adam duruyordu karşımda.

Geçip öbür yatağın köşesine oturdu. Geriye kaykılarak duvara yaslanmak istedi, başaramadı. Yastığını arkasına koydum. “Sağol,” dedi. “Eksik olma.”

Cevap vermedim. Bir yandan, karelere bölünmüş gökyüzüme bakıyordum arada. Birazdan, gözkapaklarımı azıcık indirdiğimde parmaklıkla arkasındaki sonsuz fonu ayırt edemez olacaktım. Günün en heyecanlı ânıydı. Vazgeçemezdim. Yaşantıma sahip çıkmalıyım. Hücrede aslanan budur. Yine de yanibaşımda yabancı bir soluk alışverişine kendimi alıştırmam gerekeceğini hissediyordum.

Az sonra, daha sâkin ve düzenli soluk alıp vermeye başladı. Belli ki getirilirken yorulmuştu. Gözüm gökyüzünde kulağım ondaydı. Parmaklık ve fon birlikte karardılar. “Şimdi,” dedim, “üçyüzyetmişbeşe veya en çok üçyüzdoksana kadar sayınca ışık yanacak.” Üçyüzseksensekizde yandı.

Hücre aydınlandığında yapacağım ilk işin kendine bakmak

olduğunu bildiğinden, yerinde hafifçe doğrulup toparlandı, bana gülümsedi. Çok yaşlı fakat tuhaf şekilde enerji yüklüydü. Pek çok benzer durumda böyle bir gülümsemeyi takındığı belliydi; benim gülümsemem pek yapay ve acemice kaldı. Gözlerime bakıyordu ama beni tepeden tırnağı süzmüş bitirmişti bile: “Sen tevkifattan burada olmalısın,” dedi. “Evet,” dedim. Hapishliğin en zor anlarından biridir; “Ya siz?” diyemezsin. “Ben ise...” dedi, vazgeçti. “Yemeği kaçta verirler?” diye sordu. “Işıklar yandıktan yarım saat kadar sonra,” dedim. “İkibinbir, ikibiniki... diye mi sayıyorsun saniyeleri?” diye sordu. İçimden saymaya başlamıştım, başımla evetledim.

Yemeğimizi yerken, onun kirli metal kaplarla önümüze sürülen iğrenç lapayı yadırgamadığını, hattâ sonunda tabağını sıyırdığını gördüm. Kılığı kıyafeti, hali tavrı insana aksini düşündürüyordu oysa. İnsana kibarca tepeden bakıyordu; o tepelerde donmuş yağlarla sıvalı madenî kaplarda korkunç lapalar yenmezdi herhalde.

Yatana kadar herhangi bir şey konuşmadık. Birbirimize “İyi geceler” deyip uzandık. Usul bir ses duydum az sonra: “Uyudun mu delikanlı?” Hemen doğruldum. Fenalaştı ve ya ilaç içmek için bir bardak su isteyecek sandım. Ya da içi kimbilir neyle doldurulmuş pis bir çuvalın üzerinde yatmaya alışkın olmadığı için rahatsızlık duymuş olmalıydı.

Doğrulduğumda onu huzur içinde sırtüstü yatmış, gözleri kapalı, yüzünü ilk seçebildiğim anda beni irkiltten güvenli gülümsemesiyle gördüm. Onun soğukkanlı bir katil olabileceğini ilk kez bu saniyelerde aklımdan geçirdim.

“Biliyor musun,” dedi, “benim mevcudiyetimi yok ettiler, iptal ettiler, sildiler beni. Mâzim, ezcümle icraatım ve başımdan geçen her çeşit hadisat... hiçbirini kimse bilmiyor. Beni kazıyıp attılar tarihten.”

Pek bir mânâ veremedim. Sadece ürpermeme yetecek kadarını hissettim. İzah bekliyordum ama o susuyordu. Sanırım söylediğini sindirmemi bekliyordu. Bense yavaş yavaş heyecanlanıyordum.

Birden, bir keşfin eşiğindeki tutkulu bilim adamı gibi göründüm kendime. Soluğumu tutmuş terlemeye başlamıştım. Önseziydi bu, onun hakkında hiçbir şey bilmiyor, ama pek çok şey öğreneceğimi ve bunların sıradan şeyler olmayacağını hissediyordum. Yakalanacağımı da hissetmiştim ben, iki-üç gün evvelden. Ondan önce de, karımın beni terk edeceğini.

“Hadiseler başka bir seyir takip etseydi, yukarı tırmanış esnasında icabeden uyanıklığı göstermiş olsaydım,” dedi, kelimeleri özenle seçtiğini belli ederek, “sizin neslin ve sonraki nesillerin en yakından tanıdığı şahıslardan biri olacaktım ben. Ama tamamen yok ettiler beni. Ben de razı geldim. Lâkin artık bir mahzuru olmaz deyip döndüm, döner dönmez yakama yapışıp buraya tıktılar. Yoksa artık yerine yerleşen yerleşti ve ben de bir nevi son safra mı addedilmekteyim?”

Olduğum yerde olduğum gibi kalıp kulak kesilmiştim, çıt çıkarmıyor, yalnız usul usul soluk alıp veriyordum, mecburen. O dinlediğimi biliyor, karşılık beklemeden anlatıyordu:

“Az evvel, sırtımı yaslayayım diye yastığı koyduğunda düşündüm ki, sen muhtemelen hayatta göreceğim konuşacağım son kişisin; vazifelileri saymazsak. Belki de şafak sökerken kapının demirini gürültüyle çekecekler ve sen dehşet içersinde açılmış uykulu gözleriyle beni idama götürüşlerini seyredeceksin. Ve evlâdım, zannederim senin de buradan çıkmak ihtimalin yoktur, aksi halde beni her şeyi anlatabileceğim birinin yanına koymazlardı.”

İlerleyen saatlerde sayıları ve şiddeti artacak, ama benim giderek kanıksayacağım sarsıntıların ilkinin işte bu laf üze-

rine geçirdim. Beklemediğim anda hiç beklemediğim bir darbe yemiştim. Kapı aralığından başını uzatıp bunları söylemiş ve kaçmıştı, kahaahalarını koridorlarda yankılandırarak uzaklaşıyordu sanki. Birden yalnız kalmışım. Üstelik parmaklığın dışından hücreyi, kendimi seyrederek olmuştum. Yatağında doğrulmuş, karşı duvarın dibindeki yatağın başucuna doğru görmeyen gözlerle bakıyordum; duymayan kulaklarım, çaresiz, tekzip bekliyordu. Kendim için böyle bir sonu hiç düşünmemiştim. Bilemedim birkaç yıl hapis yatacağım, bana göre; ama 'buradan çıkamamak' veya 'kapı demirinin gürültüsüyle çekilmesi... şafak sökerken...' – hayır! hayatımın sonu bu kadar yakın olamazdı. Birkaç senede bir komünist tevkifatı yapılması âdetten olmuştu. Zaten dışardayken de gördüğümüz muamele korkunçtu. Hepimizin peşine ikişer-üçer adam takmışlardı; kıpırdayamıyorduk ki, idamlık bir suç işleyebilelim. Sırf yanıma bu uğursuz ihtiyarı koydular diye niçin idam edilecek olayım? Saçma!

“Siz... ne diyorsunuz?” diye kekeleydim.

“Bilinmez evlâdım; ya beni çok çabuk asacaklar, anlatabileceklerimi sana anlatmama vakit bırakmadan veyahut anlatsam da bir neticesinin olmamasını temin edecekler, seni de asarak veyahut buradan dışarı bırakmayarak.”

Hüccesine girdiği gün bir mahkûma bunları söyleyebilen ürkütücü ihtiyar, böylesine acımasız bir soğukkanlılığı nerede edinmiş olabilirdi? Kendi kaderimle boğuşmayı bırakıp merak duymaya, bir yandan da ona kızmaya başlıyordum.

“Bir üçüncü ihtimal de,” diye devam etti, o kader muhabiri edâsı kaybolmuştu, “anlatacaklarıma kimsenin nasıl olsa inanmayacağından eminler. Zannederim ki en kuvvetli ihtimal de budur.” Durakladı. Tekrar konuşmaya başlamadan önce hafifçe yan döndü, duvara doğru. Hareket ederken herhangi bir gürültü çıkarmıyordu. Hayalet gibiydi. “Sen yastığı

sırtıma koyduğunda düşünmeye başladım ve dedim ki kendi kendime: Ben hiçbir vakit teslim olmadım, şimdi de yapabileceğim tek aksiyon, hayatta başka herhangi bir canlı varlıkla temas ve münasebet imkânı bulamayacağıma göre, yok edilmiş mevcudiyetimi benden maadâ yalnız bir kimsenin daha bilmesini temin etmek olabilir.” Her şeye kahretmek üzereyken imdadıma yetişen merak duygumu tekrar sindirip kaçırın şu sözleri etti sonra: “Senin hakkımdaki hakikati öğrenmenin herhangi bir faydasının olup olmayacağını münakaşasını yapabilecek mevkiide değilim. Çünkü gidecek tek yolun olduğu yerde bu yol çıkmaz mıdır, değil midir, taşlı topraklı mıdır diye bakılmaz.”

Tanımadığım bir adama ne kadar içerleyebilirim o kadar içerliyordum ona. Kızıyordum. Soğukkanlılık sınırlarını da aşmış, küstahça moralimi bozmaya başlamıştı. Komodin gibi, yatağımın başucuna bitişik duran karton kutunun üzerine uzanıp sigara paketimi aldım, bir sigara çıkarıp yakıtım. “Ümid ederim,” dedi, “kâfi miktarda cıgaran vardır. Zira arada sırada ben de bir tane tütürebilirim.”

Yok, basitçe pişkinlik değildi bu. Emretme yetki ve kuvveti alıyordu bir yerlerden; nereden? Beni uyutmaya ve sigaralarımın sahip çıkmaya karar verdiğini laf arasında doğal bir hakkıymış gibi belirtiyor, ömür boyu hapiste kalabileceğimi veya yakın zamanda asılabileceğimi duraksamadan ilân edebiliyordu!

Bana doğru döndü, kalktı, battaniesini alıp yanıma geldi. Yatağıma oturdu. “Sana zahmet,” dedi, “unuttum, şu yastığı-mı da arkama verir misin.” Kalkıp getirdim. Merak ve öfkeyle yüzüne bakıyordum. Zor çevirdim başımı. İlerleyen saatlerde, ikimiz de bazı istisnâî anlar dışında karşı duvardan gözümüzü ayırmayacak ve anlattığı her şey orada canlandırılıyormuş gibi, elli-altmış yılın olayları niyetine siva ve badana çatlaklarının, lekelerin kılıktan kılığa girişini, şekilden

şekile, renkten renge geçişini, birleşmelerini, ayrışmalarını, kavuşmalarını, kapışmalarını seyredecektik.

“Evvelâ sana şunu sorayım,” dedi, “hendeseden azıcık anlar mısın? Geometri yani...”

“Biraz,” dedim.

“Tahsil görmüş bir insan olmalısın, yoksa zaten tevkifat-tan burada olmazdın,” diye devam etti. “Zannederim anlayabilirsin. Bir insan dümdüz kendi hayatını hikâye ederse bu muhtemelen bir çizgi veya o şahsın tecrübe zenginliğine göre en fazla bir şerit gibi uzanır kalır. Hayatını bu şekilde ortaya serebilecek olanlar muayyen bir kuvvete sahip müstakil fertlerdir. Bunlar yalnız başlarına yaşıyormuş gibi, kendi yollarına, hedeflerine gözlerini dikmiş, kendilerinin tayin ettiği bir istikamette yürürler. Eh, arada tabîî, bütün dünya ve hayatın müşkülleriyle başa çıkamayıp veyahut zaten nirengileri, kontrol mekanizmaları kendilerinden menkul olduğundan, oraya buraya sapabilir, kavisler, eğriler çizebilirler; fakat bu nihayet yine bir çizgi veyahut şerit demektir. Bu tip insanlar ancak zaten fertlerin tek başına ve umumiyetle inzivâ halinde icra ettiği sanat vesair faaliyetler için elzem ve faydalıdır. Devletler veyahut cemiyetler bu faaliyetlerin mahsullerinden icabettiği zaman icabeden ölçüde faydalanır. Zaten bu fertler kendi hayat sahaları içersinde dolaşmaları müddetçe bir mesele de yaratmazlar, zira ister istemez bir parçası oldukları cemiyetin umumî hareketiyle değil kendi istikametleriyle alâkadar olduklarından onları kendilerine fark ettirmeden sürüklemek mümkündür.

“Hayatlarını hikâye edemeyecek olanlar başka bir cinstir ve pek kalabalıktır. Bunların hikâyelerinin eğri büğrü, parça parça şekilleri ancak biraraya getirildiğinde şekilsiz bir kütle halinde hep beraber vücut bulur. Bu kütle, istikametini